

הַלְבוּת שֶׁתִּימָן רִנָּה

ביאורים ומוספים

העליונות, הביא מחלוקת אם מותר לעשות זאת על ידי נכרי, הכריע שלצורך שבת בפסיק רישא דלא נחא ליה; יש לסמוך על דעת המקילים. ובסי' רנט ט"ז התיר השו"ע לשתות התנור על ידי נכרי אף על פי שיש בו גחלים לוחשות ובכך הוא מכבה אותם. וכתב במוש"ב שם (סי' כא) שמקילים באמירה לנכרי בפסיק רישא, ובשעה"צ שם (סי' כו) כתב שהוא דוקא כשלא נחא ליה בפסיק רישא, ובכך ביאר מה שאסר הרמ"א שם לשתות את התנור על ידי נכרי כשיש חשש שהקדירות עדיין אינן מכתולות כל צרכן משום קירוב הבישול, משום שהוא נחא ליה. ולענין אמירה לנכרי לטול נר של שמן ולרצו עמו, כתב לקמן (סי' רעו סי' ל) שנכון להחמיר שלא לומר כן [אף שהאיסור הוא רק משום 'פסיק רישא']. ולענין ניעור הטבלא שיש עליה נר שמן על ידי נכרי כתב לקמן (סי' רעו סי' טו) שמוותר אף על פי שהוא 'פסיק רישא' שיכבה, כיון שאינו מתכוין.

ומקרה ששכחו לנתק בו את התנור קודם השבת כדי שלא חידלק בפתיחתו, כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"ב סי' סח) שמוותר לומר לנכרי לפתחו, כיון שפסיק רישא באמירה לנכרי מותר, וכן דעת הגרי"ח קניבסקי (ארחות שבת פכ"ג הע' קלו). מאידך, צידד הגר"ש אדערברך (ששי"ב פ"א הע' א ובח"ג שם) שיתכן שנחשב הדבר כמעשה בידים, מאחר שהדלקת האור נעשית על ידי פתיחת הדלת באופן קבוע ומתוכנן, וכן נוטה דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת שם), והוסיף הגר"ש אדערברך (ששי"ב שם) שאין זה דומה למה שהתיר המש"ב כאן לומר לנכרי להסיק את התנור, שהרי לא בכל פעם שמסיקים את התנור אף מבשלים בו, ולפיכך אין לומר לנכרי לפתוח את המקרה אלא אם כן הנכרי אינו יודע שתולק מטרה בפתיחת המקרה, ולענין פתיחת מקרה על ידי ישראל, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' רעו סי' ט), ולענין פתיחתו על ידי קטן, ראה מה שכתבנו במה"ל לקמן (סי' שמג סי' א ד"ה מרברי סופרים).

[משנ"ב סי' ק]

פְּטוּר אֶכָּל אֶסְרוּרָה וכו', שְׂרֵי גַמְרָן מְסַעֵם (נה"ק 124) וכו', כְּמֹה שֶׁפָּתַח סִימָן שֶׁכִּי עֵינָי יִדְעוּ, אֶלֶּא יֵיחַ הַכְּלִי תוֹךְ הַמַּיִם וְלֹא יִצְנָה עֲלֵיהֶם (126).

(123) וכענין זה כתב לקמן (סי' שכח סי' נח) בשם החי' אדם (ח"ב כלל סט ט"ז), לענין אמירה לנכרי לבשל לצורך קטן שאין לו מה לאכול, שאף על פי שהותר הדבר משום שקטן נחשב בחולה שאין בו סכנה, מ"מ יזהר הישראל שלא יתן בעצמו את המאכל לקדירה, שהרי זה כמי שנותן את המים ולאחר מכן שופת אחר את הקדירה, שפטור אבל אסור.

ולזה עמד את הקדירה בתנור חשמלי כבוי העומד להידלק על ידי שטן וכו', כתב החו"מ (אריח סי' לח סי' ב) שמצד איסור בישול אינו אלא גרמא, והותר הדבר במקום הפסד [וראה שם שמי"מ אסור הדבר מחמת איסור נתינה בתחילה]. ומה שלא החשיב את הנתינה לתנור כאחר נותן את המים וכו', ביאר הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שהיה חוזרה פ"ט אות ד), שלא אסור חז"ל ליתן את המים לקדירה, אלא משום שיש בזה השתתפות באיסור הבישול של חבירו, ואף בנכרי אסור לעשות כן משום שיש לחוש שמא יבארו להתיר ואת אף בבישול הנעשה על ידי ישראל, מה שאין כן בבישול שנעשה מאליה. כגון על ידי שטן וכו', שאין זה דומה לבישול שנעשה על ידי ישראל, ולפיכך אין זה בכלל האיסור.

(124) אמנם לקמן כתב (סוף סי' רנט עקרי הענינים), שאם נתן הנכרי את המים קודם שהוסק התנור, מותר ליהנות מהם, ומשמע שאם נתנם לאחר שהוסק התנור אסור ליהנות מהם. וכן משמע שלצוות את הנכרי ליתן שם את המים, אסור אף קודם שהוסק התנור.

(125) שם כתב שנחלקו הפוסקים אם מותר להטיל מי רגלים בשלג משום חשש טלח, מאחר שממס בכך את השלג, ומסיק שם (סי' מא) שלהלכה אפשר להקל בדבר, אמנם אם אין בכך טורח, טוב להיזהר בזה.

המשך בעמוד הבא

[משנ"ב סי' צה]

מֵאֲחַר דְּיָשָׁה פּוֹסְקִין שְׁמִתְרִין אֶפְלִי לְיִשְׁרָאֵל לְעִשְׂתּוֹ לְבַתְּחִלָּה (116). וכפי שביאר לקמן (סי' שיח סי' ב), שכיון שאיסור 'מעשה שבת' אינו אלא קנס מדרבנן, כל דבר שיש בו ספק, יש להקל בו.

[משנ"ב סי' צז]

כִּיִּן שְׁתִּיָּה יָכוֹל לְאָכַל בְּלֹא הַתְּמִים (117).

(117) אולם לגבי ישראל שחימם מים בשבת, כתב השו"ע לקמן (סי' רד סי' ט) שהמים נאסרים בדיעבד, כיון שמי"מ הועילו מעשיו. וכן מבואר מכך שהגר"ח הרמ"א לקמן (סי' שיח סי' ט) להתיר תבשיל שניתן בו מלח בשבת באופן האסור, משום ביטול המלח כתבשיל, ולא משום שאפשר לאכול בלא מלח. ובטעם החילוק בין אם נצטנן התבשיל וחיממו האיננו יהודי בציוד הישראלי שאסור בכדי שיעשו. ובין אם היה חם במקצת וחיממו האיננו יהודי בציוד הישראלי שמוותר בדיעבד, ביאר הערוך השלחן (סעיף לה-לו) שבתבשיל שנצטנן וחיממו עובר על איסור דאורייתא ולכן קטוהו, משאי"כ בהיה חם במקצת וחיממו.

[משנ"ב סי' צח]

לֹא נֶאֱסָר הַבְּשׂוּרָה (118), כִּי הוּא הֵיךְ רְאוּי לְאָכַל אֶף בְּצִוּוֹתָא (119).

(118) אמנם לקמן כתב (סי' שיח סי' ד), שקדירה שנתבשל בה תבשיל בשבת, כיון שנאסר התבשיל משום 'מעשה שבת', נאסרה אף הקדירה שבה נתבשל [וראה בפ"מ כאן אי"א סי' לט].

ולגבי מעט התבשיל הרבוק בבשר, דעת הנרי"ו קרלויץ (חוט שני ח"ב פכ"ז סי' ח) שמתברר שמוותר לאכול, שאף על פי שכלפי דיני 'ביטול' יש לומר שאינו בטל, מאחר שהוא דבר שיש לו מתירין, מ"מ מסתבר שהאוכל נחשב כאוכל רק את הבשר, ולא את התבשיל.

(119) וכן לגבי נכרי שתיקן והחליק געליים, או שנתן כלי פשתן תחת המכש בשבת, כתב לעיל (סי' רב סי' ל) שמוותר ליהנות מהם, מאחר שיכול ללבושם גם כלי זה. והעיר בספר שו"ת הלכות (סי' שכו סי' ב) ממה שכתב לקמן (סי' שכו סי' טו) לגבי נכרי שציחצח געליים בשבת, שאסור ליהנות מהגעליים עד לערב בכדי שיעשו, אף שניתן היה ליהנות מהם גם בלא הצחצוח, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רב סי' ל).

[משנ"ב סי' צט]

כִּיִּן שְׂאֵיִן שׁוֹם אֶשׁ בְּתַנּוּרָה (120) וכו', דְּהַכְּלִי חוֹלִים הֵם אֶצְלָה צְנָה, וְכִמּוֹ שֶׁפָּתַח בְּסוֹף סִימָן רִעוּרָה (121) וכו', וְשְׂרֵי אֶף בְּפִסְקִי רִישָׁא (122).

(120) וליתן בשבת תבשיל חם המבושל כל צרכו [שאין בו משום בישול] לתוך תנור כבוי שסופו להידלק על ידי שטן וכו', כתב החו"מ (אריח סי' לו סי' כא) שנחשב הדבר כהנחה בתחילה בשבת, שאסורה אף בתנור גרוף וקטום, שאף אם נאמר שבהייה על גבי תנור שעתיד הנכרי להסיקו אין משום איסור שהייה בתחילה [ראה מה שכתבנו בביה"ל להלן ד"ה להחם], כל זה אינו אלא בתנור שמחוסר מעשה של אדם בעל בחירה, מה שאין כן בתנור שעתיד להידלק על ידי שטן, שסוף החום לבוא מעצמו.

אמנם, להניחו עליו מערב שבת, מבואר בדבריו שם (סי' לח סי' ב) שנחשב הדבר כשהייה מערב שבת, שמוותרת בתנור גרוף וקטום. ובשו"ת אגרות משה (אריח ח"ד סי' ס וחי"ה סי' כו אות ה) כתב לאסור זאת ומטעם וילתא דשבת וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רב סי' א). [ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' כו) כתב, שגם להניח מערב שבת אין להקל אלא לצורך גדול באקראי, או לצורך מצוה].

(121) ודינו בארצות הקדושות, ובמקום שהקור גדול, כמבואר בשו"ע שם (סי' ה), (122) וכענין זה התיר לקמן (סי' שלז סי' ה) לומר לנכרי לכבד בית שאינו מרוצה, אף על פי שפסיק רישא הוא שישווה גומות. אולם לעיל (סי' קא) ובשעה"צ (סי' מג) לענין נטילת קדירה שמונחים סביבה גחלים, שהוא 'פסיק רישא' שיעביר את הגחלים התחתונות ויכבה את

כד

הלכות שבת סימן רננ

(צו) אפלו צונן (כ"י הרשב"א כחשוכה). אמןם אם לא נצטנן כל-כף. (צז) שערינו ראוים לאכל, אם חממו איתו האינים-יהודים (צה) מסרין לאכל. (צט) לכן נוהגים שהאינים-יהודים מוציאים הקדרות מן המנורות שפסטימים בהן ומושיבין אותן אצל פגור בית החרף או עליו, (כג) ומבשרת השפחה את-ר-כף הפגור ההוא ועל-ידי-ה הקדרות חוזרים ונרפחים, אבל על-ידי ישראל (ק) אסור (נד) [נד] כפי האי פגנא (תרומת הרשן). אבל אם הקדרות (קא) צדין חמין, (קב) מתר (כז) להצמידן (קג) אצל (כו) תגור

שערי תשובה

[נד] בכה"ג. ען כה"ט. וען שו"ת בית-אפרים סימן כא, דקארו"ט מבשלת ציננא שעמידה המשרתת ישראל בשבת על תגור בית החרף קדם שהפס כתר לשותותה, רק שיהיה על להפא שלא יעשו כן. וע"ש דאין ראהי מתר דאמר נותן הקדרה, דהתם הישראל שהוא כר חיובא נותן את האיד הלפן רש כן פטור אבל אסור, משא"כ היכא שהאי הוא הנותן האיד, וקצת י"ל דנבע אם האי" הפסיק הוא בעצמו מצידי קדם הפקה שאו דעתו בהפקה זו על חסום התבשיל, אלא שיש לובר שאין נותנו רק לחמם אבל לא שציעו לשעור בשול, כ"ש:

באר היטב

(כג) ומבשרת. פי' פתן האסור אמירה לא"י לקחם, אס"פן אסור לומר לא"י להעמיד התבשיל שנתקרה על הפגור שהפסק, ולכן נוהגין שהאינים-יהודים נוהגין בתבשיל שנתקרה לגמרי על הפגור קדם שהפסק, מ"א. וט"ו חולק על התר זה וכתב שאין לבעל-הבית לסמוך על התר זה, ען שם בא"ד: (נד) בכה"ג. דה"ל פקחה נותן הקדרה ואסור נותן האור דהראשון פטור אבל אסור, משא"כ באמירה לא"י דשרי, דהא עקר פנתו לקחם הפת דשרי כמ"ש ס"ס רע"ו. ומזה נ"ל מתר, שאם נתן האי" מים לחוף הקדרה הקבועה בפגור ותתחממו, שפטר ישראל להנות מהם לקדים כהם כלים, ואפשר דאפלו נתן האי" המים אחר שהפיק הפגור דשרי, אבל ישראל אסור לתן המים אפלו קדם שהפיקו; מיהו בשהכלים מלכלכים בשפן נ"ל דאסור לשפן רוחחים עליהם, ובשם מהר"פ מ"כ שפטר ביתן שאינו מכון אלא לצחצוח, ול"נ שיניח הכלי חוף המים ולא יצרה עליהם, מ"א: (כז) להצמידן. אפלו ישראל: (כו) פגור. אבל עליו

באור הלכה

לגמרי, אף דאין בו משום חשש בשול עוד, כמו שכתוב בסימן שיח סעיף טו, אפלו הכי אסור לתחמו בפגור אפלו על-ידי אינו-יהודי ודאף דמותרים שלנו הם בכירה, הלא גם על-פני בירה אסור פתוחה כשאניה גרופה, ואפלו כשהוא חם אסור, ודעת המגן-אברהם כסעף-קטן לו, גם בגרופה אסור לשנעטון לגמרי, דהיינו לה כבולשיב לכהחלה, ואפלו דיעבד אסור (127) גם כנהו חם צדין, דכשיתרה צונן מתיר כנה הפגור-מגרים (128) כסעף-קטן לו, עין שם, ובסעף-קטן לה פתב דדין דקמא לן דשוכח דשבת לצרף שבת שרי לכהחלה, וכדבר יבש אין בו רק שבות דחורה, אפשר דהמקל כנה על-ידי אינו-יהודי אין גוצרין בו, ועין לקמן בסימן שיח בסופו מה שכתב השערי-תשובה בשם מהר"ט להקל בדרך רב"ש שאין בו מרק לתנו חוף הפגור על-ידי אינו-יהודי אף לכהחלה, ובסימן זה משמע מפסה פוסקים דאין סוכרין כן, ועין במגן-אברהם סעף-קטן לו ובהוספד שבת, ומכל מקום אסור עליו לצרף שבת להקל כנה (129), והנ"ל בשם

משנה ברורה

אסור משום אסור בשול ביתן שנצטנן לגמרי, כמו שכתב סימן שיח סעיף ד וסעיף טו בהג"ה, עין שם, ומכל מקום, כתבו המגן-אברהם ושארי אחרונים, וברד"ב דיש להמיר התבשיל (15) באפן זה שלא יצמידו על האש ממש כי אם על הפגור, מאחר דיש פוסקין שמתירין אפלו לישראל לצשוחו לכהחלה (116), כמו שכתב שם בסעף טו בהג"ה: (צו) אפלו צונן. אף דלא נהנה ממלאכה אינו-יהודי (15) מכל מקום קנסיחו שמתין עד לערב בכדי שיצטעה, הואיל ונעשה מלאכה על-ידי צוריו, (16) ואם עשה האינו-יהודי כן בעצמו בשביל ישראל, שרי לאכל צונן, ביתן שאין נהנה ממלאכה כלל ולא היה רוצה בכך, אס"פן לאו כל פגמה לאסורו על ישראל, (17) מיהו, אם ישנאל רואהו צריך למחות בידו: (צז) שערינו ראוים לאכל.

ולכן אף-על-גב (ק) שנהנה מהחמים* שרי בדיעבד, ביתן שהיה יכול לאכל בלא החמים (117)*, (קא) ואפלו העמידו האינו-יהודי על-פני האש ממש בצורה, אף-על-פיראין אין לאסור התבשיל בדיעבד: (צח) מתירין לאכל. ואפלו חמם האינו-יהודי תבשיל ובשר (קכ) בנחר, והתבשיל לא היה מקחלה ראוי לאכל מחמת צנינותו, אף-על-פיראין לא (אסור הכשר (118)), כי הוא היה ראוי לאכל אף בצונן (119): (צט) לכן נוהגים, אדלעיל קאי, ופרשו, (קג) דינין שאסור לומר לאינו-יהודי לקחם, לכן נוהגים שהאינו-יהודי נותן התבשיל (קד) שנתקרה לגמרי על הפגור קדם שהפסק, שאו ליכא שום אסור פתן שאין שום אש בתגורו, ומה שפסיק את התגור, עקר פנתו אינו אלא לחמם בית החרף דשרי ודהכל חולים הם אצל צנה, וכמו שכתוב בס"פ סימן רע"ו (120) ולא לחמם את התבשיל, ואף דהיינו פסיק בישא לגבי התבשיל שנתחמם ממילא, מכל מקום באמירה לאינו-יהודי דהיינו שבות דלית בו מצעה לא מחמירין פלי האי ושני אף בפסיק בישא (122). ודע, דכל זה באייבול"ך שבתתור בית החרף שלנו, שאין דרך לבשל בחל מלמעלה על-צבי הפגור, לכן נוכל לומר דאין עקר כונת האינו-יהודי בהפסק רק לחמם הבית ולא לבשל הקדרות שעומדות מלמעלה על-גבי הפגור, אבל הפגורים שקורין עגליש"ע קיכ"ו, שדרך הכל לבשל בחל על צפיתו מלמעלה, אסור פגור רש כנה להעמיד הפגול לחמם על-ידי האינו-יהודי אפלו קדם הפקה, דנדאי פנתו האינו-יהודי בהפסק את-ר-כף גם בשביל בשול הקדרות [נספר טוב טעם ודעת מהגאון מהר"ש"ק בסימן קצה, וכן כתב בשו"ת בית-שלמה חלק א סימן נה, וכן כתב בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ג חלק ג סימן ג, שחלילה לעשות כן, ועין באור הלכה]: (ק) אסור כפי האי פגנא. ורצה לומר, להושיב הקדרות אצל פגור בית החרף או עליו אפלו קדם הפסק, (קא) דהיינו לה פקחה נותן הקדרה ואחד האש דהראשון פטור אבל אסור (124), מה שאין כן באמירה לאינו-יהודי דשרי, דהא עקר פנתם לחמם הפת דשרי. (קב) ומזה נראה מתר, שאם נתן האינו-יהודי מים לתוף הקדרה הקבוע בפגור ותתחממו, שפטר ישראל להנות מהם לקדים כהם כלים, ואפלו לכהחלה מתר לציוח לו כנה, דקל-נחמר הוא: דהא בתבשיל בשנחמנו על-פני הפגור פנתו לחממו ואפלו הכי שרי, כל-שפן כן, שאין כונתו לחמם המים אלא שלא יקבע הקדרה; ואפשר דאפלו נתן האינו-יהודי המים אחר שהפסק, שרי גם-כן משמע זה (124), (קג) ומכל מקום, לומר לאינו-יהודי נראה לאסור את-ר-הפסיקו, אבל ישראל אסור לתן המים לחוף הקדרה (קא) אפלו קדם שהפיקו האינו-יהודי, וקא דמתירין לקדים כלים כמים שנתן האינו-יהודי להקדרה, (קב) דוקא בשאינם מלכלכים בשפן, דאי לאו הכי אסור לשפן הרוחחים עליהם משום שממחה השפן והיינו נולד, כמו שכתוב בסימן שכ סעיף י"ב (125), אלא ניחם הכלי חוף המים ולא יצרה עליהם (126), (קד) דהיינו שרי משום דלא קעביד מצעה: (קא) צדין חמין. אפלו (קיא) אין היד סולדת בהן: (קב) מתר להצמידן. אפלו ישראל, ואפלו (קכ) לאחר שהפסק: (קג) אצל

שער הצידד

* כונתו: כוהחמים.

(15) דאם העמידו על-גבי האש יש כנה אסור לכלי עלמא משום תורה, ואסור אף בדיעבד לפעשה זה על-ידי האינו-יהודי; ואף דהוה רק אסור דרבנן, אין לחלק כנה. פתן שהוא נהנה מנוף הפלאכה שעשה האינו-יהודי, כן פתב הפרי-מגדים [בבאור דברי הפורקי שהובא במגן-אברהם], וכן הסכים הגר"א בבאורו לדינא שאסור דרבנן על-ידי אינו-יהודי אסור בדיעבד, ודלא כדמשמע במגן-אברהם שדעת הפורקי להמיר בדיעבד אסור דרבנן על-ידי אינו-יהודי: (15) בית-יוסף בשם רשב"א: (16) אלה רבה ותוספת-שבת: (17) דרכי-משה: (ק) כן מוכח מהגר"א: (קא) שולחן ע"ז ששים: (קב) אגדה: (קג) מגן-אברהם: (קד) לבוש ועלית-תמיד ומגן-אברהם ואלה רבה וחוספת-שבת, דלא פט"ו. ואף שהגר"א גם-כן החמיר בנצטנן לגמרי, מכל מקום הנהיג להקל בכל אלו הגדולים בנדיא אין למחות: (קא) תרופת-הישן: (קב) כגון אברהם ושי"א: (קג) אלה רבה: (קד) מגן-אברהם, ונתן טעם, דהיינו פסיק בישא; ואינו יודע מה שפן פסיק בראשון תציתו הקדרה, וזוהי הנה לה לומר משום דהיינו קאלו אהו נותן המים ואסור נותן האש, דהנותן המים פטור אבל אסור: (קא) כגון-אברהם ושי"א: (קב) כגון-אברהם ושי"א: (קג) אלה רבה: (קיא) אלה רבה: (קיב) דהא השעם הוא משום תורה:

תרומים: 1 קפה. 2 בית-החרף - פגור גדול מאד סכנוי בכונן ומיעיד לחמם הבית, רש לו חוף לאש ולצעים, וחוף למעלה מקאש בחוף הקיר, והוא הנקרא אייבול"ך. 3 פגור המים אנגלי.

הלכות שבת סימן רנג רנד

בית החרף, מאחר שהתבאר דמגורים שלנו יש להם דין כירה, וקמיעה בכירה שאינה גרופה וקמיעה (קד) דין גרופה וקמיעה לענין נתינת עליה. (קה) * ויכרך נתבאר שהגוי להקל בהנחה בשבת אפילו הניחה על גבי חרקה, והוא הדין * ולסמך להננו שאינו גרוף וקטום, הואיל והקדחה צדן הם ומכשיל כל צרכו, וכן המנהג פשוט להמיר. וענין לקמן סימן שיח:

רנד דיני תבשילין המוכנים מערב-שבת פרי להגמר בשבת, ובו ט' סעיפים:

א אף-על-פי שבשר חי (א) מותר להשהותו, הגי מלי בקדחה, (ב) * אכל בצלי (ג) שאצל

באר היטב

קללא קדוח, דכל הנון שריותא הפוקדים בסימן זה אינו אלא כבשיל חם, אכל מבשיל קר או שאר דברים קרים עין סי' שיח איזה אסור משום בשול דאורחא, מ"א, רענן ס"ס ר"ט בקצור דעים:

משנה פרויה

תנור בית החרף. אכל עליו, וכל-שכן בתוכו, אסור, כיון שאינו גרוף וקטום. (ק"ג) וצ"ל קדח הסק אסור לתן עליו, משום חשש שמא יתקו אחר-כך בפחלים להרבות חמו, שהקדרות שלטמלה יהיו נרתיים. (ק"ד) והעולם נהגו הספר לתן עליו קדרות חמין קדח הסק, ויש להם על מה שייסמכו, וכמו שכתבנו לעיל באות פא, עין שם, (ק"ט) אכל אסור הסק לא יגה כן, רק צריך לתן איתו דף או עין מתח הקדחה להקרא, וכו' בשם מהר"ל: (ק"ד) קדין גרופה וכו'. רוצה לומר: וכי היכא דהתם מותר להחזיר אפילו בשבת, הכי נמי מותר לסמך בכירה ומגורים שלנו אף כשאינו גרוף: (קה) ויכרך נתבאר וכו'. הוא ענין בפני עצמו, ורוצה לומר: כי היכי דלענין תורה על-גבי גרופה נתבאר לעיל דמותר אפילו הניחן על-גבי חרקה מקדח, הוא הדין לענין לתור ולסמך אצל תנור שאינו גרוף הנוכר לעיל, אפילו אם העמידו מקדח על-גבי חרקה גס-פן מותר:

א אף-על-פי וכו'. עין בבאור הלכה שהבאנו סוגית הגמרא בקצור לקאר דברי הממבר והרב באלו השתי סעיפים: (א) מותר להשהותו. הינו, שמתיר לתן להתחלה להשהותו על-גבי כירה ותנור אפילו אם אינם גרופים וקטומים, דכיון שהוא חי מסיח דעתו מנון עד למחר, ובכל הליכה יכול להתבשל בלא חמין, וכו' בר"ש סימן רנג: (ב) אכל בצלי. אפילו (א) אם צילה את הצלי בתנור, והתמיר מקסה אף שאינו טוח בטיט, חושבן שצילה חססי ויחמה שם בפחלים: (ג) שאצל האש. לאפוקי צלי גרוף, (ד) דיני כבקרדה ומותר להשהותו בתי. גם (ג) מעט המתברר כזה אם נוהגו על-גבי האש ממש, דשם

באור הלכה

הפרי-מגדים. ובכ"פ יוסף קצ"ח בשם אחד מן האחרונים שפצדו אפילו בקדח שלש בו מרק להקל להחם על-ידי אינו-יהודי אם נצטון, אם אינו נותן על-גבי האש או הכירה ממש, שסומך על הפוקדים שסוכרים דאין בשול אחר בשול אפילו אם נצטון. וצריך עיון אם יש לסמך על זה, דמסימן זה לא משמע כן, אף אם הוא לצורך שבת ואין לו עצה אחרת אפשר דיש לסמך על זה⁽¹³⁰⁾: * ויכרך וכו'. עין בבית-מאיר שנתקשה מאד, מה ענין הנחה על-גבי חרקה לקמן, ולפי מה שכתבנו יחא: * לסמך וכו'. הנה לשי טה שבאר הדטל מרובה בריש הסימן את דברי הגמרא אברהם בסעיף קטן ה, מוכח דהרמ"א קאי על קמיעה לכתחלה בשבת. וזהו דחוק: אחד, דמאי קאמר הרמ"א וזהו הדין לסמך, דמאי צריך סמיכה לכתחלה לענין הפקה על-גבי חרקה? ועוד, דהאי ענינא קאי לענין תורה, שמוציאן בשבת בבקר מן התנור שהטמינם ומשיבין אצל תנור בית החרף בעודם חמין. ויותר נכון כמו שפירש בחידושי רבי עקיבא איגר שם, דהרמ"א מורי לענין תורה, ועל-כרחו שפירש דברי הרמ"א כמו שבארנו: * אף-על-גבי וכו'. כדי שיתבאר לה היטב דברי המחבר והרב באלו השתי סעיפים, אקדים דברי התוספתא שבת שהעמיט דברי הגמרא והפוקדים בקצרה. גרסינן בש"ס י"ח עמוד ב: והשפא דאמרת כל מידי דקשאי לה דיקא לא מגליא לה, דנזקא, בין שריק (לשפא פי' התנור בטיט סביב) וכן לא שריק שפיר דמי: דברתא, ותינו עז, ושריק, נמי שפיר דמי: דברתא ולא שריק, רב דיקה אסר וכן אשי שרי. וכתבו הפוקדים דקמא לן גרב זמניה. וקשרי הגמרא: ויגב אשי דשרי, והתנן אין צולין כשור בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום, וקמשי: התם בבשרא אגורי, עד כאן וכתבו המפרשים, דרב דיקה נמי מודה לתרוץ זה לשי הפסקא. וכתבו התוספות והרא"ש דבצלי ארי, ולהכי ברמא ולא שריק אסור אפילו חי ואף דבקרדה חמין מותר לתן להתחלה סמוך לתשוקתו, משום דבצלי בלא קדחה מתבשל קטרה שיהיה ראוי לצליה בלילה, ושפא מתרה. והנה לדעת הרמב"ם והמחבר, עקר השעשע דשרי בגדי בין שריק וכן לא שריק, משום שאינו צריך רק לתמימת מצט לקח לא חושבן שפא יחטה, שאם יחטה, ולכן אפילו הוא חוזן לתנור סמוך לגחלים ליכא למחשע יחטה, מטעם זה: כיהו, הינו דוקא אם הוא סמוך לגחלים, אכל אם הוא נכח על הגחלים ממש, אף בגדי אסור, דכיון שהוא מנח על הגחלים ממש בודאי אינו חושש על מה שיתחרף, כי חפץ הוא שיצלה מתרה באיזה אופן שיהיה. אף בשמחת על הגחלים ממש ונזלה מבעוד יום כמאכל כן דרוסאי, שרי גם לרעה ראשונה דבריש סימן רנג דסיקרא להו גבי תבשיל לא מתינו כמאכל כן דרוסאי, כמו שנתבאר שם, אכל בצלי המנה על הגחלים ודאי שרי כשהוא כמאכל כן דרוסאי, דבבבאי גתא ודאי לא יתהו אחר מאכל כן דרוסאי, שחושש לסתידא דצלי שלא יתחרף כיון שצורך בצלה כמאכל כן דרוסאי. ובבשר שור וכו' סיקרא להו למבב"ם והמתברר שפירי כשהוא טוח בטיט ורואו בתוך התנור, מטעם דרדאי לא יקטח התנור לחמין, דאם יקטח התנור תמנע דרתו ויתקשה הכשר ויפסד, ולכן אם הצלי מנח בקדרה, כגון צלי עז, דאז אינה מתקשה, אם הוא חי לגמרי שרי, כמו שכתוב ריש סימן רנג. אכל אם נתבשל קצת אסור אפילו הוא צלי-קדח. כיון דאינו מתקשה לש לחש פן יפסח התנור ויתסתה. ולפי זה, קא דמשני: התם בבשרא אגורי, הינו כיון שפנת על הגחלים ממש, כמו שכתב סעיף ב, דבבבאי גתא אין חושש לתרוץ רק שיצלה מתרה, ולכן לא שרי אלא כמאכל כן דרוסאי דוקא, וכשהגיע למאכל כן דרוסאי שרי לבלי צלמא אף לדעת הרמב"ם והמחבר בר"ש סימן רנג. וכמו שכתבנו. כל זה הוא לדעת המחבר כאן, אכל לדעת הרא"ש והשר שהביא הרב פה"מ, עקר טעמא דשרי בגדי משום דקשאי לה ויקא ולא מגלי כסוי של התנור, ויגה שרי אף כשפי' התנור מקסה ואינו טוח בטיט, אכל בבקרא לא שרי אלא דוקא כשהוא טוח בטיט סביב הכסוי, בבבאי גתא הוא דליכא למחשע להתיי⁽²⁾, דלא טרח כלי האי לקהר הטיחה שסביב פי התנור, ומהאי טעמא שרי אפילו הוא בקדרה: ואינו מפרש וספר החרוכה ומרדכי פסקו גרב אשי בלשנא בתרא, דברתא ולא שריק שרי. ועל-כפן כתב הב"ח, דבדיעבד אם עבר או שכח ונתנה בתנור מקסה אף שאינו טוח בטיט, מותר, מאחר דיש מתירק לכתחלה⁽³⁾, והוא דין כל פיוצא כזה נביח ומי' סקרי'א וא"ר. ונראה דהוא הדין לקמן שפסקים הרמ"א: ותיי נהג סבבא זו, והניו דעל-גבי האש שהוא מגלה אסור אף בגדי ועוף, והניו גס-פן רק לכתחלה, אכל דיעבר יש להקל בגדי ועוף אצל האש⁽⁴⁾ אף שהוא מגלה

שער הצידין

ק"ג) מגן אברהם: (ק"ד) מגן אברהם: (ק"ט) מגן אברהם פה בקצור דיני שהיה והטמנה, עין שם: (ב) דלא שרי בסוף הסעיף כי אם כשהוא טוח בטיט: (ג) מגן אברהם ושי"א: (א) הגר"א ושי"א:

שער הצידין

ק"ג) מגן אברהם: (ק"ד) מגן אברהם: (ק"ט) מגן אברהם פה בקצור דיני שהיה והטמנה, עין שם: (ב) דלא שרי בסוף הסעיף כי אם כשהוא טוח בטיט: (ג) מגן אברהם ושי"א: (א) הגר"א ושי"א:

הַלְכוֹת שַׁבַּת סִימָן רִנָּה רִנָּה

ביאורים ומוספים

ס"ק לו) בטעם איסור 'חזרה; שנראה הדבר כמבשל, אין טעם להתיר חזרה אף בשמקום החיתוי טוח בטיט, אמנם לפי מה שכתב המשגיב לעיל (שם ס"ק ע וקג), ובשעה"צ (שם ס"ק לו) שטעם איסור 'חזרה' הוא משום החשש שמא יחתה בחזרתו, וכן כתב החזו"א (שם ס"ק לו ס"ק כו). יש לדון להתיר לעשות כן בשמקום החיתוי טוח בטיט, שכיון שמקום החיתוי טוח בטיט אין חשש שמא יבוא להתנות, אולם משמעות רבדי החזו"א (שם ס"ק לח שם), שגם לגבי 'חזרה' אינו מועיל טיחה בטיט, וכן מביאר בספר שו"ת הלכות (סי"א).

ולהטמן בתוך הנחלים שבתנור כשהתנור טוח בטיט, כתב במשגיב לקמן (סי' רנז ס"ק מז) שנחלקו בכך האחרונים, שיש מתירים משום שבתנור כזה אין חשש חיתוי, ויש שאוסרים, מהטעם שכתב בשעה"צ שם (ס"ק מה) שאף על פי שבתנור כזה אין חשש חיתוי, מ"מ גזרו שלא להטמן בו אטו הטמנה ברמץ מגולה שיש בו חשש חיתוי, ועיי"ש שסיים שטוב להחמיר בזה לכתחילה (ולגבי אופן שרק שולי הקרירה נוגעים בגחלים, ראה בשעה"צ שם, ומה שכתבנו שם).

[ביה"ל ד"ה אב]ל

מאמר ד"ש מתייין לכתחילה⁽¹⁾ וכו', אָבֵל דִּיעָבֵר יֵשׁ לְקַל כְּגִיד וְעוֹף אֶצֶל הָאֵשׁ⁽²⁾.

(3) ובמשגיב לקמן (סי' שיח ס"ק ב) כתב, שבכל מקום שיש ספק אם הדבר אסור או מותר, אין לאוסרו בדיעבד, מאחר שאיסור מעשה שבת אינו אלא קנס מדרבנן, וספק דרבנן לקולא.

(4) משמעות רבדי, שעל כל פנים בברחא המגולה אצל האש אין להקל אף בדיעבד.

[ביה"ל ד"ה להחם]

אפשר ד"ש לסמך על קנה⁽¹³⁰⁾.

(130) וכן הסכים החזו"א (ארי"ח סי' לו ס"ק כא), והוסיף לבאר שמה שכתב הרמ"א לקמן (סי' שיח ס"ק ט"ו) שנהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי, טעם הדבר הוא שמעיקר הדין קיימא לן כדעת הפוסקים שאין בישול אחר בישול בכל אופן, אלא שנהגו להחמיר בתבשיל שהצטנן לגמרי, ולפיכך על ידי אינו יהודי אין להחמיר.

סִימָן רִנָּה

דִּינֵי תַבְשִׁילֵין הַמוֹכְנִים מֵעֶרְב־שַׁבַּת פְּדֵי לְהַגְמֵר בְּשַׁבַּת

[משנ"ב ס"ק ג]

צ"ל קר"ו.

(1) ובביאור 'צלי קדר', כתב רש"י (פסחים מא, א ד"ה צלי קדר) שהוא בשר שמבשלים אותו בקרירה בלא מים ושאר משקים, אלא במים הנפלטים משמו.

[ביה"ל ד"ה אף על פי וס]

כקטא פְּנָא הוּא הַלִּיקָא לְמַחַשׁ לְחַתוּרָא⁽²⁾.

(2) לגבי הנהח קרירה בתחילה בשבת על גבי האש (באופן שאין בדבר משום בישול), בשמקום החיתוי טוח בטיט, כתב החזו"א (ארי"ח סי' לח ס"ק ב) שלא מצינו היתר של טוח בטיט אלא במשהה קרירה מערב שבת, אבל לא בנותן קרירה על גבי האש בשבת.

ולגבי החזרת קרירה בשבת על גבי אש שאינה גרופה וקטומה, בשמקום החיתוי טוח בטיט, לפי מה שכתב המשגיב לעיל (סי' רנז

המשך מעמוד קודם

שגדר איסור חזרה אינו נתינת הקרירה על האש, אלא עצם הימצאות התבשיל על האש, ולכן אפילו אם הועמדה הקרירה על האש על ידי נכרי או קוף הרי זה בכלל הנזירה, וחייב הישראל להסירה (כמו לגבי איסור 'שהייה; שהאיסור הוא במה ששוהה התבשיל על האש בכניסת השבת, ולא בעצם נתינתו על האש, ראה משגיב לעיל (ס"ק י"א), ואם כן אין הדבר נוגע לדון שבות דשבות במקום מצוה.

ומה שהתיר הרמ"א לומר לנכרי להניח קרירה על גבי תנור שלא הוסק, כשיודע הישראל שהנכרי יבעיר לאחר מכן את התנור, ותישאר הקרירה מונחת על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, ביאר החזו"א (שם) שכיון שבשעת הנהח הקרירה התנור עדיין צונן, הקילו חז"ל להחשיב את הדבר כמשחה קרירה מערב שבת ולא כמחזירה בשבת. והוסיף, שאמנם יתכן לומר שכיון שאין ררך לבשל על גבי תנורים שפתחם מן הצד, ראם כן מעיקר הדין אין זה נחשב כחזרה על גבי כירה [כמבואר במשגיב לעיל (ס"ק פא) לענין מעזיבה שעל התנור], ולכן אף על פי שלאחר שהוסק התנור מחמירים להחשיבו כעל גבי הכירה, מ"מ קודם שהוסק, מקילים בדבר [וכן התבאר במשגיב (ס"ק קג)].

ובספר שו"ת הלכות (סלי"ד) כתב, שלפי ביאור החזו"א יש לדון במה שכתב המשגיב (ס"ק ק) לגבי מים שנתנם נכרי לאחר שהוסק התנור, שיתכן שהם מותרים.

ובגדר איסור חזרה, ראה עוד מה שכתבנו בביה"ל לעיל (סי"א ד"ה ואם החזירם).

(126) ולגבי ליתן פשטידה כנגד האש במקום שהיד סולדת והשומן שבה חזר ונימח, כתב השו"ע לקמן (סי' שיח ס"ק ט"ז) שיש מתירים. וביאר המשגיב שם (ס"ק קב) שאין לאסור משום נזיל, משום שאינו ערשה מעשה בידיים אלא ממילא הוא נמחה, והרמ"א (שם) הביא שיש מחמירים ושכך נהגו, וביאר טעמם במשגיב (ס"ק קה), שגם באופן זה שייך איסור נזיל משום שבאשר נימח השומן, הוא צף למעלה ויכיר.

[ביה"ל ד"ה להחם]

וְאֶפְלוּ דִּיעָבֵר אֶסְוִר⁽¹²⁷⁾ וכו', דַּלְשֵׁי קֵתָה צוֹנֵן טַמִּיר כְּנֵה סִפְרֵי קְנִידִים⁽¹²⁸⁾ וכו', דִּישׁ לְסַמֵּךְ עָלָיו לְעִנְךָ שַׁבַּת לְקַל כְּנֵה⁽¹²⁹⁾.

(127) ואף תבשיל שמצטמק ורע לו, כתב החזו"א (ארי"ח סי' לו ס"ק בז ד"ה ומבאר) שנאסר בדיעבד, שאף על פי שכתב הרמ"א לעיל (סי"א) שתבשיל שמצטמק ורע לו שהוחזר על האש לא נאסר בדיעבד, משום שלא נהנה המחזיר מן האיסור (וראה משגיב שם (ס"ק לח) דהיינו אפילו החזירו במידה מ"מ כל זה בתבשיל שהחזירוהו כשהוא חם, שלא נהנה מן האיסור כלל, מה שאין כן בתבשיל שהחזירוהו כשהוא צונן, שנהנה בזה משבח הדימום.

(128) והחזו"א כתב (שם), שגם אם הצטנן התבשיל אסור לאכלו, שמאחר שראוי לקנטס בזה, נאסר התבשיל לכל השבת. וכתב בספר שו"ת הלכות (ס"א), שכן משמע בביה"ל לעיל (סי"א ד"ה ואם החזירם) כרכרי החזו"א.

(129) והחזו"א כתב (שם ס"ק כא) שאין לנטות מרעת האוסרים, משום

